

Целью исследования является анализ деятельности предприятий молочного рынка в современных условиях хозяйствования. При проведении научного исследования были использованы последние статистические данные. Сравнение с прошлыми годами призвано показать динамику изменений, происходящих в отрасли. Молокоперерабатывающая отрасль не может функционировать без сырьевой базы, которая сейчас находится не в лучшем состоянии.

Данные экспорта и импорта позволяют увидеть успехи украинских предпринимателей на международной арене. В частности, наглядно показано, какая доля продукции идет на рынки ЕС. Результаты исследования отражают актуальные проблемы отрасли, показывают слабые места в распределительных экспортных стратегиях. Освещена география импорта молочной продукции в Украину.

Решение рассматриваемых вопросов должно носить системный характер, о чем и говорится в работе. Более глубокое внимание к указанным проблемам найдет свое отражение в дальнейших исследованиях.

Ключевые слова: молочный рынок, деятельность предприятий, анализ рынка

УДК 338.432 : 633.63 : 631.11

ДО ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

А. С. ГРИЦЕНКО, аспірант* кафедри економіки праці
та соціального розвитку
**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**
E-mail: sems88@yandex.ru

Анотація. Проаналізовано показники ефективності виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, що займаються виробництвом цукрових буряків у зональному розрізі та в цілому по Україні. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу обґрунтовано вплив факторів на прибуток бурякосіючих підприємств.

Одним із найбільш важливих показників, що відображують рівень економічної безпеки господарюючих суб'єктів є ефективність їх виробничої діяльності. Саме ефективність відображує результати розвитку як окремого підприємства, так і галузі в цілому.

© А. С. Гриценко, 2017

*Науковий керівник – доктор економічних наук, професор О. Ю. Єрмаков

В останнє десятиріччя відбувається процес поступового скорочення загальної кількості сільськогосподарських підприємств, що займалися вирощуванням цукрових буряків. Це сталося внаслідок того, що більшість підприємств зазнавала значних збитків, оскільки виручка від реалізації цукрових буряків не покривала собівартості їх виробництва. Тому, успішне функціонування та конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств, що вирощують цукрові буряки, залежить від рівня ефективності їх виробничо-господарської діяльності.

Визначено, що за останні три роки бурякосіючі господарства продемонстрували позитивну динаміку щодо основних показників їх діяльності, що дало змогу з критичного рівня рентабельності у 2,7 % у 2013 р. збільшити її більш ніж у 10 разів у 2015 р. З'ясувалося, що на величину прибутку найсуттєвіше впливають рівень урожайності цукрових буряків, витрати на їх виробництво та реалізаційна ціна. Тому виробникам цукрової сировини необхідно зосередитися на проблемах підвищення рівня врожайності цукрових буряків та зниження їх собівартості.

Ключові слова: *ефективність, підприємство, прибуток, собівартість, рентабельність*

Актуальність. Від ефективності діяльності підприємств, що займаються виробництвом цукрових буряків, залежить результативність бурякоцукрового підкомплексу України і в цілому її економічний потенціал. Бурякоцукровий підкомплекс є одним із головних і стратегічно важливих у системі агропромислового комплексу та займає провідне місце у забезпеченні споживчих потреб у цукрі та різноманітності продукції, для якої він є сировинною базою. Тому дослідження показників ефективності виробництва цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами залишаються одними з найбільш актуальних і пріоритетних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми ефективності виробництва цукрових буряків присвячено ряд праць вітчизняних науковців, серед яких М. В. Роїк, В. І. Пиркін, В. М. Сінченко, В. І. Гореленко, Л. Н. Гізбуллїна, В. П. Москаленко [2], А. В. Фурса [4], С. А. Стасіневич [3], М. М. Ярчук [7], П. Т. Саблук, М. Ю. Коденська, В. І. Власов [5], О. В. Четверик [6]. Незважаючи на значні здобутки науковців у цьому питанні, необхідно більш детально, на рівні бурякосійних підприємств, дослідити основні показники ефективності їх виробничо-господарської діяльності.

Мета дослідження – визначення ефективності виробництва цукрових буряків на сільськогосподарських підприємствах та основних факторів, що на неї впливає.

Матеріали і методи дослідження. Предмет дослідження охоплює визначення основних показників ефективності виробництва цукрових буряків на сільськогосподарських підприємствах та основних факторів, що на неї впливає. Методи дослідження – загальнонаукові і специфічні методи пізнання, а саме: статистики й документів, аналізу і синтезу, індукції і дедукції, математичний, графічний, табличний.

Результати дослідження та їх обговорення. Одним із найбільш важливих показників, що відображують рівень економічної безпеки господарюючих суб'єктів, є ефективність їх виробничої діяльності. Саме ефективність відображує результати розвитку як окремого підприємства, так і галузі в цілому.

Основна мета дослідження науковцями проблеми ефективності діяльності підприємств полягає у визначенні найкращого варіанта розвитку шляхом зіставлення отриманого результату до витрат факторів виробництва, необхідних для її здійснення. Економічна ефективність вирощування цукрової сировини полягає в одержанні максимального обсягу виробництва цукрових буряків з 1 га сільськогосподарських угідь за найменших витрат на це виробництво.

Для аналізу показників ефективності цукробурякової галузі по Україні було використано дані середніх та великих підприємств, що звітують у повному обсязі до органів Державної статистики, причому їх частка в загальному обсязі виробництва становить 70,77 %.

В останнє десятиріччя відбувається процес поступового скорочення загальної кількості сільськогосподарських підприємств, що займалися вирощуванням цукрових буряків.

Так, у 2004 р. було 3570 підприємств та до 2015 р. залишилося лише 397, тобто їх кількість скоротилася майже в 9 разів. Це сталося внаслідок того, що більшість підприємств зазнавала значних збитків, оскільки виручка від реалізації цукрових буряків не покривала собівартість їх виробництва.

Лише починаючи з 2008 р., держава почала встановлювати мінімальні ціни на цукрові буряки, що дало змогу значно стабілізувати результати основних економічних показників галузі та отримати порівняно достатній рівень прибутковості.

Аналіз показників економічної ефективності виробництва цукрових буряків на сільськогосподарських підприємствах України за 2013–2015 роки (див. таблицю), свідчить про їх позитивну динаміку. Незважаючи на скорочення кількості бурякосіючих підприємств, показник їх рентабельності в цілому по Україні зріс більш ніж у 10 разів у 2015 р., порівняно з 2013 р., коли вона становила 2,7%. Аналізуючи показники зональної ефективності варто відзначити, що найбільше зросла рентабельність підприємств Лісостепу – аж у 17 разів, Полісся – у шість разів і Степу – у п'ять разів.

Цим змінам сприяли поліпшення показників урожайності вирощування цукрових буряків, а також значне підвищення цін їх реалізації, що дало змогу не тільки покрити собівартість продукції, а й отримати значно більші, порівняно з попередніми роками, прибутки. Так, прибуток від реалізації одного центнера солодких коренів збільшився у Лісостеповій зоні – у 28, Степовій – у 7 та у зоні Полісся у 8 разів, а в цілому по Україні – у 16 разів.

**Показники економічної ефективності виробництва цукрових буряків
на сільськогосподарських підприємствах України***

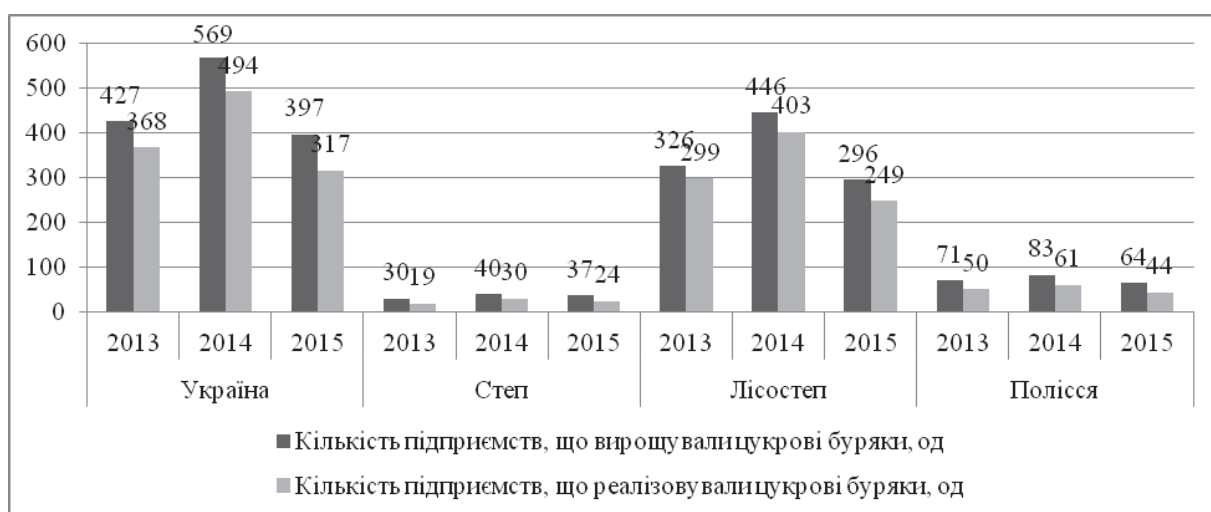
Показники	Роки			Відхилення 2015 р. проти 2013 р., %
	2013	2014	2015	
Україна				
Урожайність, ц/га	421	500	459	9,03
Повна собівартість 1 ц, грн.	38,89	42,15	61,65	58,52
Ціна 1 ц, грн.	39,96	49,7	79,05	97,82
Прибуток від реалізації 1 ц, грн.	1,07	7,55	17,40	зб. у 16 разів
Рентабельність, %	2,75	17,91	28,22	зб. у 10 разів
Степ				
Урожайність, ц/га	381	368	394	3,41
Повна собівартість 1 ц, грн.	39,51	43,77	66,97	69,50
Ціна 1 ц, грн.	37,14	50,58	81,51	зб. у 2 рази
Прибуток від реалізації 1 ц, грн.	-2,37	6,81	14,54	зб. у 7 разів
Рентабельність, %	-6,00	15,56	21,71	зб. у 5 разів
Лісостеп				
Урожайність, ц/га	423	509	462	9,22
Повна собівартість 1 ц, грн.	37,38	41,06	59,99	60,49
Ціна 1 ц, грн.	37,89	49,68	74,06	95,46
Прибуток від реалізації 1 ц, грн.	0,51	8,62	14,07	зб. у 28 разів
Рентабельність, %	1,36	20,99	23,45	зб. у 17 разів
Полісся				
Урожайність, ц/га	424	504	471	11,08
Повна собівартість 1 ц, грн.	41,6	46,51	61,98	48,99
Ціна 1 ц, грн.	44,51	49,49	86,54	94,43
Прибуток від реалізації 1 ц, грн.	2,91	2,98	24,56	зб. у 8 разів
Рентабельність, %	7,00	6,41	39,63	зб. у 6 разів

**Джерело: розраховано автором за даними звітності сільськогосподарських підприємств України за 2015 рік (наведено сільськогосподарські підприємства, що здійснюють бухгалтерський облік у повному обсязі).*

Щодо собівартості реалізованої продукції, то внаслідок інфляційних процесів, що у нашій країні спричинені політичною та економічною кризою, її рівень з кожним роком зростає і лише у Лісостеповій зоні вона характеризується найменшим значенням і становить 55,99 грн за 1 центнер.

Щодо ціни реалізації 1 ц цукрових буряків, то в Україні в середньому у 2015 р. вона становила 79,05 грн, що більше, ніж у 2013 р. на 97,82%, на Поліссі її значення становило 86,54 грн, у Степовій зоні – 81,51 грн, у Лісостеповій зоні – 74,06 грн. Така диференціація спричинена внаслідок впливу на неї таких основних факторів, як цукристість коренеплодів та кількість діючих підприємств на ринку, які її вирощують. Тому саме у Лісостеповій зоні її значення було найменшим упродовж останніх трьох років, оскільки ринок насичений значною кількістю підприємств виробників, що сприяє посиленню конкуренції між ними.

На рисунку подано динаміку кількості підприємств, які вирощували цукрові буряки та кількості реалізованих цукрових буряків за 2013–2015 роки.

Динаміка кількості підприємств, що вирощували та реалізували цукрові буряки в Україні за 2013–2015 роки*

*Джерело: розраховано автором за даними звітності сільськогосподарських підприємств України за 2015 рік (наведено сільськогосподарські підприємства, що здійснюють бухгалтерський облік у повному обсязі).

Дані, подані на рисунку, свідчать, що у галузі не всі підприємства – виробники реалізують продукцію. Це означає, що існують взаємодомовленості між сільськогосподарськими та переробними підприємствами, щодо передачі останнім цукрових буряків на умові давальницької сировини.

Основними показниками, які визначають ефективність виробничо-господарської діяльності, прибуток, отриманий від реалізації продукції та витрати на її виробництво. Тому, на першому етапі аналізу прибутковості було сформовано вибірку з показників отриманого прибутку на 1 га сільськогосподарських угідь від реалізації цукрових буряків та основних показників, що на нього впливають по сільськогосподарських підприємствах зони Лісостепу за 2015 р. (усього 244 підприємства).

За допомогою однофакторного кореляційного-регресійного аналізу [5] встановлено коефіцієнти взаємозв'язку між отриманим прибутком на 1 га цукрових буряків (Y) від таких факторів:

X_1 – обсяги реалізації цукрових буряків, тис. ц;

X_2 – урожайність цукрових буряків, ц/га;

X_3 – виробничі витрати на 1 га цукрових буряків, тис. грн.;

X_4 – ціна реалізації 1 ц цукрових буряків, грн.

Ступінь тісноти зв'язку між досліджуваними ознаками є сильним, оскільки – $R=0,7386$.

Коефіцієнт множинної детермінації (R^2 дорівнює 0,5456). Це означає, що варіація прибутку на 1 га на 54,56% залежить від варіації досліджуваних факторів.

За критерієм Фішера, рівняння є статистично значимим: розрахункове значення 58,22 більше за табличне 2,41.

Значення t-характеристик усіх факторів перевищують табличне значення t-критерію Ст'юдента (1,96). Це означає, що статистично значимими є коефіцієнти рівняння при змінних X_1 , X_2 , X_3 , X_4 , а також з імовірністю 0,95 підтверджує істотність впливу цих факторів на результат.

Рівняння регресії залежності прибутку на 1 га цукрових буряків від зазначених факторів має вигляд:

$$Y = -10861,6573 + 7,6698X_1 + 35,3376X_2 - 468,6685X_3 + 114,2976X_4$$

Параметри одержаного рівняння кореляційно-регресійного зв'язку свідчать, що збільшення обсягів реалізації цукрових буряків на 1 тис. ц, урожайності цукрових буряків на 1 ц/га, ціни реалізації на 1 грн та зменшення виробничих витрат на 1 га цукрових буряків на 1 тис. грн призводить до збільшення результативної ознаки (прибутку на 1 га посіву), відповідно, на 7,67; 35,34; 114,3 та 468,67 грн відносно середніх значень на сільськогосподарських підприємствах зони Лісостепу.

Висновки і перспективи. Результати дослідження свідчать про те, що успішне функціонування та конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств, що вирощують цукрові буряки, залежить від рівня ефективності їх виробничо-господарської діяльності. Визначено, що за останні три роки бурякосіючі господарства продемонстрували позитивну динаміку щодо основних показників їх діяльності, що дало змогу з критичного рівня рентабельності у 2,7 % у 2013 р. збільшити її більш ніж у 10 разів у 2015 р. З'ясувалося, що на величину прибутку найсуттєвіше впливають рівень урожайності цукрових буряків, витрати на його виробництво та їх реалізаційна ціна. Тому необхідно виробникам цукрової сировини, використовуючи досвід крайн-лідерів, зосередитися на проблемах підвищення рівня її врожайності та зниження собівартості.

Список літератури

1. Пехота М. А. Основи економетрії / М. А. Пехота, О. Ю. Грищенко. – К. : Ін-т аграрної економіки, 2007. – 180 с. – укр.

2. Формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва / [М. В. Роїк, В. І. Пиркін, В. М. Сінченко та ін.] // Цукрові буряки : Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 5. – С. 4–7.
3. Стасіневич С. А. Підвищення ефективності виробництва цукрових буряків в Україні: фактори та умови / С. А. Стасіневич, О. Ю. Грищенко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 103–107.
4. Фурса А. В. До питання прибутковості виробництва цукрових буряків / А. В. Фурса // Економіка АПК. – 2014. – № 8. – С. 21–25.
5. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження, перспективи розвитку : монографія / [П. Т. Саблук, М. Ю. Коденська, В. І. Власов та ін.] ; за ред. акад. П. Т. Саблука, проф. М. Ю. Коденської. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 390 с.
6. Четверик О. В. Маркетингова цінова політика цукровиробників: врахування впливу світового ринку на параметри внутрішнього ринку цукру [Електронний ресурс] / О. В. Четверик // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – № 2. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/issue-6-2015/archive/6-2015/200.pdf>
7. Ярчук М. М. Виробництво цукру в Україні у 2012 році та прогноз на 2013 рік / М. М. Ярчук // Цукор України : науково-практичний галузевий журнал. – 2013. – № 3. – С. 8–15.

References

1. Pekhota, M. A. (2007). *Osnovy ekonometriyi* / M. A. Pekhota, O. Yu. Hryshchenko. K. : NNTs "In-t ahrar. ekonomiky", 180. – uкр.
2. Royik, M. V. (2011). *Formuvannya stratehiyi rozvytku buryakotsukrovoho vyrobnytstva* / [M. V. Royik, V. I. Pyrkin, V. M. Sinchenko ta in.] // *Tsukrovi buryaky : Vseukrayins'kyu naukovo-vyrobnychyu zhurnal*, 5, 4–7.
3. Stasinevych, S. A. (2008). *Pidvyshchennya efektyvnosti vyrobnytstva tsukrovyykh buryakiv v Ukrayini: faktory ta umovy* / S. A. Stasinevych, O. Yu. Hryshchenko // *Ekonomika APK*, 5, 103–107.
4. Fursa, A. V. (2014). *Do pytannya prybutkovosti vyrobnytstva tsukrovyykh buryakiv* / A. V. Fursa // *Ekonomika APK*, 8, 21–25.
5. *Tsukroburyakove vyrobnytstvo Ukrayiny: problemy vidrodzhennya, perspektyvy rozvytku: monograph (2007)* / [P. T. Sabluk, M. Yu. Kodens'ka, V. I. Vlasov ta in.] ; za red. akad. P. T. Sabluka, prof. M. Yu. Kodens'koyi. – K.: NNTs ІАЕ, 390.
6. Chetveryk, O. V. (2014). *Marketynhova tsinova polityka tsukrovyrobynykiv: vrakhuvannya vplyvu svitovoho rynku na parametry vnutrishn'oho rynku tsukru [Elektronnyi resurs]* / O. V. Chetveryk // *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, 2. – Rezhym dostupu: <http://global-national.in.ua/issue-6-2015/archive/6-2015/200.pdf>.
7. Yarchuk, M. M. (2013). *Vyrobnytstvo tsukru v Ukrayini u 2012 rotsi ta prohnnoz na 2013 rik* / M. M. Yarchuk // *Tsukor Ukrayiny : naukovo-praktychnyi haluzevyi zhurnal*, 3, 8–15.

К ВОПРОСУ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА САХАРНОЙ СВЕКЛЫ НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

А. С. Грищенко

Аннотация. Проанализированы показатели эффективности производственно-хозяйственной деятельности сельскохозяйственных предприятий, занимающихся производством сахарной свеклы в зональном разрезе и в целом по Украине. С помощью корреляционно-регрессионного анализа обосновано влияние факторов на прибыль свеклосеющих предприятий.

Одним из самых важных показателей, отражающих уровень экономической безопасности хозяйствующих субъектов является эффективность их производственной деятельности. Именно эффективность отражает результаты развития как отдельного предприятия, так и отрасли в целом.

За последнее десятилетие происходит процесс постепенного сокращения общего количества сельскохозяйственных предприятий, занимавшихся выращиванием сахарной свеклы. Это произошло вследствие полученного большинством предприятий значительного ущерба, поскольку выручка от реализации сахарной свеклы не покрывала себестоимости их производства. Поэтому, успешное функционирование и конкурентоспособность сельскохозяйственных предприятий, выращивающих сахарную свеклу, зависит от уровня эффективности их производственно-хозяйственной деятельности.

Определено, что за последние три года свеклосеющие хозяйства продемонстрировали положительную динамику по основным показателям их деятельности, что позволило с критического уровня рентабельности в 2,7% в 2013 г. увеличить ее более, чем в 10 раз в 2015 г. Выяснилось, что на величину прибыли существенно влияют уровень урожайности сахарной свеклы, затраты на ее производство и реализационная цена. Поэтому производителям сахарного сырья необходимо сосредоточиться на проблемах повышения уровня урожайности сахарной свеклы и снижения ее себестоимости.

Ключевые слова: эффективность, предприятие, прибыль, себестоимость, рентабельность

THE QUESTION OF EFFICIENCY OF SUGAR BEET PRODUCTION IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

A. B. Grytsenko

Abstract. The Performance indicators of production and economic activity of agricultural enterprises engaged in production of sugar beets in the zonal context and in general in Ukraine are analyzed in the article. Using the correlation and regression analysis the influence of factors on the profit of beet growing enterprises is proved.

One of the most important indicators that reflect the level of economic security of business entities is the efficiency of their production activities. It reflects the results of effectiveness as a separate company and the industry as a whole.

During the last decade the process of gradually reducing the total number of farms engaged in growing sugar beets is happening. This is due to the fact that most businesses suffered significant losses because the sales revenue of sugar beets did not cover the cost of their production. Therefore, the successful function and competitiveness of farms that grow sugar beets, depends on the efficiency of their production and business activities.

It is determined that in the last three years beet growing farms showed positive growth on the main indicators of their activity, which helped from critical profitability by 2.7% in 2013 increase it of more than 10 times in 2015. It is found that the amount of profit is mostly influenced by the level of productivity of sugar beet and its production costs and their selling price. Therefore it is necessary to producers of raw sugar to focus on the challenges of raising productivity and reduce costs, using the experience of leading countries.

Keywords: efficiency, enterprise, profit, cost, profitability

УДК: 631.1.027

**ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ
МАРКЕТИНГОВОЇ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

А. Л. ДІЧЕНКО

**Національний університет біоресурсів
та природокористування України**

E-mail: annadichenko@mail.ru

Анотація. *Теоретичне обґрунтування та практична реалізація товарної стратегії сільськогосподарських підприємств має визначальне значення, оскільки саме ця складова маркетингової діяльності забезпечує конкурентоспроможність продукції та конкурентні переваги вищезгаданих суб'єктів господарювання, створює умови для отримання високих прибутків, лояльності споживачів та стійкого ефективного розвитку у довгостроковому періоді. В умовах конкурентного й динамічного маркетингового середовища існує постійна необхідність модифікації та вдосконалення маркетингової товарної політики та стратегії.*

У статті розглянуто основні функціональні маркетингові стратегії сільськогосподарських товарів, які виробляють та реалізують на ринках сільськогосподарської продукції вітчизняні підприємства. На основі викладених даних проведено аналіз пріоритетних напрямів розвитку маркетингової товарної політики, зокрема: сучасний комплекс формування основних пріоритетів стратегічного розвитку вітчизняних сільськогосподарських підприємств та ключові фактори впливу на нього; необхідність

© А. Л. Діченко, 2017